

Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan – természetvédelem Budapest szívében

szöveg és fotó: Sós Endre

Tarvarjú fióka

Elhivatottság, szakértelem és hosszú távú gondolkodás: talán ezekkel a szavakkal lehetne leírni a Fővárosi Állat- és Növénykert fontos természetvédelmi tevékenységeit. Állatkert és természetvédelem? – kérdezhetné egy laikus. Nem tévedés: Gerald Durrell 1959-es állatkert- alapítása Jersey szigetén, illetve ezt követően 1964-ben a Jersey Wildlife Preservation Trust létrehozása (ma Durrell Wildlife Conservation Trust) voltak az első igazán komoly, természetvédelemmel társítható állatkerti kezdeményezések. Mára pedig magára egy kicsit is adó állatkert már is nem létezhet természetvédő tevékenység nélkül. Nézzük meg, hogy ez milyen hazai és nemzetközi keretek között folyik a Budapesti Állatkertben, és ennek mik az élőhelyen kívüli (*ex-situ*), illetve az élőhelyen folytatott (*in-situ*) elemei.

Hagyományos állatkerti tevékenység a nemzetközi tenyésztési programokban való részvétel. A Budapesti Állatkert tagja az

Európai Állatkerti és Akváriumi Szövetségnek és az ennek égisze alatt működő Veszélyeztetett Fajok Európai Tenyésztési programjának, valamint az Európai Törzskönyv programnak. E programok célja az adott fajok *ex-situ* védelme és a genetikai és állat-egészségügyi szempontok figyelembe vételével kezelt, önfenntartó összállatkerti állományok menedzselése, de hosszú távon akár a visszatelepítés is.

A fenti programok segítségével megővött 71 faj fennmaradásában fontos az Állatkert szerepe, teljesítménye. Ilyen például két majomfaj védelmének koordinációja.

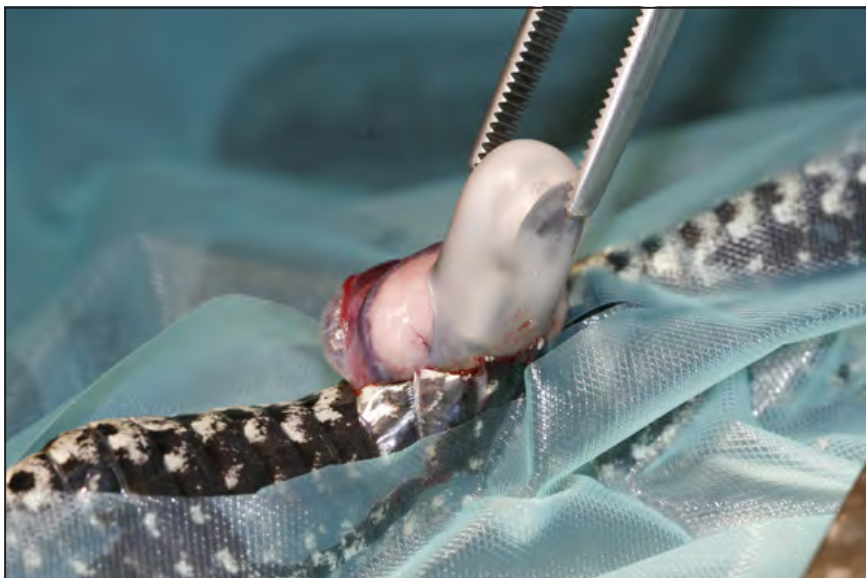
A mandrill esetében az Állatkert által bekért és genetikai programok segítségével analízált adatok alapján történik az európai *ex-situ* védelmi program stratégiai kidolgozása, ami magában foglalja az állatmozgatásokra tett ajánlásokat vagy a tenyésztési csapatok kialakítási tervét is.

A közép-afrikai aranyhasú mangábét az ún. „bozóthús-krízis” fenyegeti, azaz természetes élőhelyén orvvadászok éllemezési céllal lemészárolják. A faj megőrzésében kulcsfontosságú a budapesti állatkert tenyésztési és tartástechnológiai munkája. Itt gondozzák az aranyhasú mangábe legnagyobb fogságban tartott állományát és tenyésztőcsapatát.

Az állatkerti *ex-situ*, illetve az *in-situ* természetvédelem direkt kapcsolatát jól példázza az itt kikelt és felnevelt négy tarvarjú fióka, amelyek visszakérültek Spanyolországba.

A budapesti állatkert büszkélkedhet azzal is, hogy itt született mesterséges megtermékenyítésből a világon az első, illetve a világon második szélesszájú orrszarvúborjú.

Az Állatkertben rendszeresen szaporítanak több veszélyeztetett fajt, és ezzel hozzájárulnak olyan állatfajok fogságban tartott állományainak fenntartásához,

Telemetriás adó beültetése rákosi viperába

mint például a nyugati síkvidéki gorilla, a szumátrai orángután, a szibériai tigris, az ázsiai oroszlán vagy a Rothschild-zsiráf.

Az Állatkert fontos tevékenysége az a mentőmunka, amelyet az elmúlt 25 évben egyre növekvő intenzitással végez. A kert mára az ország legnagyobb, védett állatokat mentő helyévé vált, évente közel 1700 egyed bekerülésével. A mentett állatok nagyobbik része, közel 900 példány madár, emlősből mintegy 600 érkezik évente, a többi pedig hüllő.

A mentett állatok köre elsősorban Budapest vonzáskörzetéből kerül ki, de

Fakó keselyű repülés közben

több faj (főleg egyes ragadozó madarak és gólyák) esetében, országos mentőközpontként is működik. Az Állatkert látja el a Hortobágyi Nemzeti Park által üzemeltetett Górési Madárrepatriáló Telep állat-egészségügyi felügyeletét. Így az elmúlt évek során többek között olyan fokozottan védett fajok kerültek ide, mint a parlagi sas, a rétisas, a kerecsensólyom, az uhu és a vidra. Ezek mindegyikéből sikeres vissztelepítésre is sor került a felgyógyítást követően.

Az Fővárosi Állat- és Növénykert az elkobzott és lefoglalt állatok átmeneti

vagy tartós elhelyezésében folyamatos segítséget nyújt a hazai zöldhatóságoknak, minisztériumoknak, vám- és rendőri szerveknek. Az intézmény a nap 24 órájában képes a határátkelőhelyeken vagy bejelentések alapján „horogra akadt” védett állatok elhelyezésére. Az ideiglenes elhelyezést követően sok esetben a végleges elhelyezést is megoldja, vagy segít a társintézmények férőhelyeinek felkutatásában. Így kerültek az Állatkertbe például trópusi madár- vagy mediterrán szárazföldi teknőszállítmányok. Az utóbbiaknál több esetben az eredeti élőhelyre való visszajuttatás és szabadon bocsátás is lehetséges volt.

A Life Plus program keretében zajlik többek között a Mérgezházban látható rákosi vipera faj bemutatása, amely a viperával kapcsolatos szemléletformálásnak is része.

Ugyancsak ebben a programban foglalkozik az Állatkert a parlagi sasokat sújtó, az utóbbi években óriási mértékben elhatalmasodott mérgezésekkel, illetve egyéb ragadozó madarakkal kapcsolatos bűncselekményekkel.

Ebbe a programba tartozik a Magyarországon honos, fokozottan védett ragadozó madarak fő táplálékául szolgáló kismérszők, elsősorban az ürge és a hazai földikutya fajok védelme, állategészségügyi állapotfelmérése is.

A legkevésbé hagyományos állatkerti természetvédelmi tevékenység, amikor egy zoo az állatgyűjteményétől függetlenül in-situ védelmet folytat, vagy a szakemberei tudását az állatkerten kívülre „exportálja”, amire Budapesten is akad példa.

2001 és 2014 között az Állatkert részt vett a horvátországi Cres szigetén élő, közel 60 párból álló fakókeselyű-állomány védelmében. A helyszínre küldött önkéntes csapatok keselyű-élethelyeket létesítettek, vagy élőhely-rekonstrukciós munkákban vettek részt.

A szaktudás „exportját” példázza a Dél-Afrikában olajszenyvezést szenvedett pápaszemes pingvinek terepi mentésében vagy Mongóliában a kulánok (ázsiai vadszamarak) altatásában és rádiótelemetriás jelölésében való részvétel.

A fentiek alapján talán nem túlzás azt állítani, hogy a budapesti állatkert a hazai és nemzetközi természetvédelem egyik fontos szereplője; az ügy iránti elkötelezettségével, professzionális létesítményeivel, illetve szakemberei tudásával több faj és program esetén meghatározó tevékenységet folytat. ●